

Sammanfattning och slutsatser:

Vart är du på väg lutherdom?

Detta dokument är en svensk översättning av sammandraget av
Kyrkans forskningscentrals nätpublikation 62
Vad är lutherdom? Kyrka, teologi och samhälle

Tomi Karttunen

Sammandrag

Publikationen ger en översikt över den lutherska kyrkliga teologin i en finländsk kontext. Kontexten har sedan slutet av 1800-talet definierats av tanken på den lutherska kyrkan som en folkkyrka – sedermera tillsammans med Ortodoxa kyrkan i Finland. Den lutherska folkkyrkan som begrepp handlar dock inte enbart om en historisk och sociologisk storhet. I grund och botten handlar det om kyrkans mission och vision att nå ut till hela folket med sitt budskap. Genast i början av boken placeras lutherdomen in i en kontext som utgörs av den apostoliska kristendomen och den odelade kyrkans tradition. Utifrån denna grund studeras syftena med 1500-talets lutherska reformation som en intern reformrörelse inom den västerländska katolska kyrkan. Dessutom analyseras hur utvecklingen går via en betoning av bekännelsen till mötet med moderniseringen och en ny slags utåtriktad approach inom kyrkan, i synnerhet i och med 1800-talets väckelserörelser och 1900-talets ekumeniska uppvaknande. Missionsrörelsen, väckelserörelserna, diakonins förnyelse, ekumeniken och medborgarsamhällets framväxt, den höjda utbildningsnivån och den ökade sekulariseringen har alla format verksamhetskulturen och det teologiska tänkandet i vår kyrka.

De första tre kapitlen behandlar läromässiga teologiska och till kyrkans självförståelse knutna utgångspunkter för den lutherska kyrkans och dess medlemmars tro och verksamhet. Teologi betyder ordagrant ”tal om Gud”. Luther såg teologin som en praktisk och inte en spekulativ vetenskap (lat. *scientia practica*). Föremålet för teologin är den närvarande treeniga Guden och det centrala budskapet är budskapet om den korsfäste och uppståndne Jesus Kristus som Förlossare och Försonare av våra synder. Han är närvarande i ordet och sakramenten och genom den tro dessa väcker, i den kristna gemenskapen och därigenom i kyrkans gemenskap och liv. Vi möter också Kristus i vår nästa. Teolog blir man enligt Luther genom bön, meditation och anfäktelser (*oratio, meditatio, tentatio*). Teologin handlar om att lyssna till och uttolka Guds uppenbarelse i ljuset av kyrkans tro och med grund i Bibeln och det normativa trosarvet.

Syftet är att vidareförmedla den apostoliska traditionen – evangeliet om Kristus – som en andlig källa till liv i föränderliga kontexter. En förutsättning för att arvet ska hållas levande är att det tolkas och förmedlas till nya generationer och att dessa tar det till sig som en bärande kraft i sina liv. Utifrån denna utgångspunkt förstår man artikeln i den Augsburgska bekännelsen, där kyrkans bestående natur beskrivs så här: ”[...] en helig kyrka skall äga bestånd till evärdelig tid. Kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas. För kyrkans sanna enhet är det nog att vara ense om evangelii lära och förvaltningen av sakramenten” (CA VII).

Luther framförde sin egen tolkning av kyrkofader Augustinus tanke att den (kyrkliga) teologin är både vetenskap (*scientia*) och visdom (*sapientia*). Om teologin har sin grund i kyrkans budskap och är ägnad att hålla kyrkan levande måste den ha en koppling till kyrkan som en trosgemenskap. Centralt blir då ur den lutherska teolo-

gins perspektiv läran om rättfärdiggörelse, frälsningens gåva, som ges av tro allena, av nåd allena, för Kristi skull allena. Rättfärdiggörelseläran är ingen abstrakt lära, utan till grund för den ligger tron på den treeniga Guden och Kristi två naturer. Detta konkretiseras genom nådemedlen, dvs. Guds ord och sakramenten. De förmedlar budskapet, vilket konkretiseras såväl i missionen och diakonin som i kyrkans övriga verksamhetsformer och i det kristna livet. Lära och etik är inte separata, även om det finns skäl att göra åtskillnad mellan dem på grund av evangeliets gåvokaraktär. Frågan om den inbördes relationen mellan lag och evangelium hör fortfarande till den lutherska teologins grundläggande karaktär.¹

I det tredje kapitlet konkretiseras den karaktär som kyrkans sakramentala liv har och visas hur dopet inte är en isolerad händelse utan en utrustning för livets resa som kristen. En viktig skillnad mellan den lutherska och baptistiska dopuppfattningen ligger i hur man uppfattar dopets verkningar. Är det centrala alltså den objektiva effekten av att ordet förenas med materien och hur det tas emot genom den utgjutna tron eller är det en subjektiv bekännelse i form av en lydningshandling? I bägge traditionerna erkänner man dopets betydelse för tillhörigheten och att dopet är en av Jesus instiftad helig handling, även om man inom den baptistiska traditionen inte vill säga att dopet förmedlar syndernas förlåtelse såsom den lutherska uppfattningen uttrycker det. Inom den baptistiska traditionen vill man inte desto vidare klä dopets verkningar i ord och traditionellt sett har frågan inte behandlats teologiskt i någon större utsträckning. Den lutherska närvarons teologi, som baserar sig på det nära sambandet mellan Kristi två naturer och skapelseuppfattningen samt på uppfattningen om den heliga Andens verk, syns såväl i dopet som i nattvarden. Även om det till exempel jämfört med pingstkyrkorna finns skillnader i uppfattningarna om hur Kristi närvaro tar sig uttryck i Herrens heliga nattvard, ger bägge traditionerna i sin förklaring av nattvarden betydelse utrymme för trons hemlighet.

Det fjärde kapitlet knyter den lutherska reformationen till ekumeniska relationer och därigenom till de kristnas gemensamma samtal om missionsteologin och kyrkans ansvar, t.ex. i fredsfrågor. Lutherdomens strävan efter att ge uttryck för den kristna trons kärna med utgångspunkt i Bibeln och de gammalkyrkliga trosbekännelserna samt betonandet av det apostoliska evangeliet och rättfärdiggörelseläran har visat sig vara en mycket bra grund för att bygga enhet. Ett centralt exempel på detta är att även metodister, anglikaner och reformerta har anslutit sig till den lutherska och romersk-katolska *Gemensamma deklARATIONEN om rättfärdiggörelseläran* (1999). Att den läromässiga grunden för frälsningen har formulerats gemensamt bådär gott för möjligheterna att stärka det gemensamma vittnesbördet och tjänandet.

I och med att Luther och den lutherska teologin allt tydligare förankrats i tree-nighetsläran och en helhetsbetonad referensram är det lättare att inordna den i en ekumenisk missionsteologisk konsensus. Evangeliet är inte enbart muntlig förkun-

---

1 Om separationen av lag och evangelium i luthersk teologi, se t.ex. Martikainen 1985, 105–115.

nelse, utan omfattar mötet med hela människan som skapad och återlöst av Gud. Utifrån detta har man också hittat klara beröringspunkter med den allmänna tanken om människans okränkbara värde och de universella och fundamentala mänskliga rättigheter som skyddar varje människas värde.

Ett realistiskt erkännande av människans syndfullhet förenat med en holistisk livsbejakande grundsyn ger en bas för en vidareutveckling av Luthers och den klassiska kristna traditionens lära om det rättfärdiga kriget som en målmedveten begränsning av våldsutövning. Detta ger goda förutsättningar att fortsätta diskussionen och agera för att bygga en rättvis fred. En praktisk förutsättning för detta är att man främjar en människovärdig och rättvis samhällsstruktur, i synnerhet i mer fragila stater, samt vid behov håller fast vid skyddsansvaret. Korsets teologi, den gyllene regeln och tanken på enhet i försonad olikhet ger utrymme för en mötande kultur att utvecklas även i etablerade demokratier som lider av en ny polarisering.

Om teman som ekumenik, mission och fred är förknippade med kyrkans utåtriktade verksamhet och påverkan, gäller det i synnerhet även kyrkans relation till staten och dess plats i samhället. Boken avslutas med en teologisk-samhällelig analys av kyrkans uppgift i det sekulära samhället och av den lutherska kyrkans förhållande till den finländska verkligheten. I decennier har särskilt de europeiska kyrkorna strävat efter att försöka svänga en nedåtgående trend mot en ny uppgång. Man har föreslagit olika sätt att nå ut till dem som fjärrat sig från kyrkan och funderat över hur kyrkans och dess anställdas andliga ledarskap kunde stödjas och hur de även i övrigt kunde rustas för missionerande möten.²

Det är klart att budskapet fortsättningsvis ska vara utgångspunkten för verksamheten, eftersom det är kyrkans kärnuppgift att sprida det. Spänningar skapas av det faktum att budskapet ska vara klart och gemenskapsbetonat men samtidigt också ge tillräckligt med utrymme för individens sökande och frågor. Utmaningen ligger i att få en levande tradition och en kortsiktig och snabbt föränderlig verksamhetsmiljö att mötas. Behovet av nåd, kärlek och känslan av meningsfullhet har inte försvunnit. Frågan lyder: hur kan vi förmedla vårt budskap på ett troget och trovärdigt sätt? I detta sammanhang är det kanske lättare att inse vikten av det diakonala ansvaret.

I kapitel 6.1 om kyrkans uppgift i ett sekulariserat samhälle sammanfattas den teologiska och empiriska analysen samt de praktiska fynden utifrån kyrkornas erfarenheter i sex punkter: 1) En växande församling behöver en klar uppfattning om kyrkans syfte, dess mission. Det primära är att förmedla evangelium om Kristus i en ny situation, på ett nytt sätt, genom en mognadsprocess. 2) Det behövs en övervägd och pastoralt klok "växandets teologi". 3) Kyrkan växer längs "handelsrutterna". 4) Barnen ska prioriteras i kyrkans verksamhet. 5) När man firar liturgin så att alla möjligheter som konsten erbjuder tillgodogörs finns inget behov av att införa ständiga nyheter. På söndagar är det bra att om möjligt hålla flera gudstjänster, till exempel

---

2 Om modeller för andligt ledarskap i olika kyrkor, se t.ex. Ryökäs 1992.

ett ”traditionellt” och ett ”modernt” alternativ. 6) Diakonins kärna är att följa Jesus och således att finnas till för andra.

Den lutherska kyrkan i Finland ser sig fortsättningsvis som en folkkyrka. Begreppet folkkyrka har under historiens gång kunnat och kan än idag tolkas på många olika sätt. Folkkyrkobegreppet anses ännu vara användbart för att beskriva kyrkans sociologiska och historiska syn på sitt arbete; att utifrån sitt budskap nå ut till människorna. Det finns dock i ännu högre grad än tidigare anledning att akta sig för att ge begreppet en snävare, mer nationalistisk innebörd eller för att kyrkan glömmet sitt budskap och assimileras och blir en förlängning av samhällspolitiken.

Folkkyrkotanken bör alltså tjäna den missionala synen på kyrkans arbete i Finland och därigenom vår kyrkas arbete som en del av gestaltandet av Kristi kyrka och kyrkans budskap vid en bestämd tid och på en bestämd plats. Boken granskar även folkkyrkan som en del av den ekumeniska diskussionen om *communio-ecklesiologi*. Syftet där är att se kyrkan som den treenige Gudens kyrka, som samlas kring ordet och sakramenten och vars mission är att som en del av det globala nätverket av lokala kyrkor vittna om Kristus som ”folkens ljus” genom ord och gärningar.

Den lutherska kyrkans relation till staten har traditionellt styrts av Luthers lära om Guds sätt att styra genom två regementen. I synnerhet erfarenheterna från Nazityskland och 1900-talets diktaturer i allmänhet sporrade till en kritisk granskning av lydnad inför överheten. Den praktiska tolkningen och tillämpningen av Luthers regements-tanke, som i själva verket inte är någon i detalj strukturerad helhet, har påverkats av rådande omständigheter, idéströmningar och historiska utvecklingsprocesser. I Europa främjade exempelvis det trettioåriga kriget på 1600-talet och franska revolutionen 1789 tanken att kyrka och stat ska skiljas från varandra och att religionen är en privat angelägenhet. I Frankrike började man småningom genomföra den s.k. *laïcité*-tanken, medan man i Tyskland och de nordiska länderna, där Luthers inflytande också varit störst, mer har betonat en modell som bygger på samarbete mellan kyrka och stat. De nordamerikanska nybyggarnas erfarenheter av religiös förföljelse i Europa bidrog i sin tur till att man där betonade vikten av religionsfrihet samt den institutionella separationen av kyrka och stat. I praktiken har dock politikernas privata kristna tro och de kristnas politiska lobbying i USA haft ett avsevärt inflytande på folkets liv.

I kapitel 6.3 utreds även diskussionen om den naturliga moralen som rättskälla och om hur den moderna samhällsfördrags-, grundlags- och människorättstanken inverkat. Kyrkorna har i allmänhet sett demokratin och rättsstaten som goda institutioner, inom ramen för vilka man på basis av religionsfriheten och de därmed förknippade fri- och rättigheterna och skyldigheterna kan främja ett gott liv på ett sätt som harmonierar med den gyllene regeln och den kristna grundsynen.

Överheten respekteras genom att främja kärleken till nästan utifrån den kristna tron. Allt behöver man inte godkänna, men man bör sträva efter att komma överens och respektera den andra parten. Världsliga lagar och förordningar är generellt sett väl förenliga med detta. Detta är ändå ingen självklarhet, vilket erfarenheten har visat.

Kyrkans lära och de rådande uppfattningarna i samhället kan fjärma sig från varandra, även om det etos som råder i Europa långt härrör ur den judisk-kristna kulturkretsen.

Utifrån den lutherska principen att rätten ska tjäna kärleken (dvs. ett liv i enlighet med Guds vilja) ska man bedöma överhetens legitimitet och vid behov vidta åtgärder för att korrigera situationen. Kyrkan behöver påverkansarbete för att driva de frågor den företräder, för att bevara religions- och handlingsfriheten och för att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna för dem som befinner sig i en svagare position.

Reflektioner och slutsatser

Lutherdomen i en finländsk kontext har under de senaste decennierna befast sin lutherska och ekumeniska identitet i synnerhet i och med de upptäckter som framkommit som resultat av Lutherforskningen. Redan i historisk tid strävade lutherdomen efter att liera sig med den odelade kyrkans apostoliska och katolska religiösa arv, vars kärna är budskapet om Guds nåd i Kristus som grunden för vår frälsning. Tanken på det sakramentala ordet som förmedlar Guds gåvor samt på ordet och sakramenten som de två brännpunkterna i gudstjänstlivet innebär ett betonande av att Guds kärlek lever och verkar i människan även i vardagen. Tro och kärlek hör ihop, såsom man utifrån tanken om ”Kristi närvaro i tron” (T. Mannermaa) och tanken om föreningen med Kristus i tron (*unio*) konstaterat när man tillämpat Lutherforskningen på det kyrkliga livet i verkligheten.

Fynden från Lutherforskningen har hos oss knutits till den ekumeniska teologins och bibelteologins kontext och utifrån allt detta har vi medvetet försökt lära oss hur kyrkans verksamhetskultur borde förnyas för att nå ut till människorna. Det här kan inte vara enbart en verksamhetsfråga, utan förnyelsen måste även kopplas till en andlig förnyelse samt till att man diskuterar och internaliserar kyrkans väsen och mission. Det förefaller dock som om den gamla förenklade tudelningen mellan ”andliga” och ”sociala” frågor i den allmänna medvetenheten sammankopplas med den likaledes förenklade indelningen i ”konservativa” och ”liberala”. Detta stärker polariseringen och försvagar samtidigt den gemensamma synen på arbetet och förtroendekapitalet.

Den teologiska grunden för förmedlingen av budskapet är i princip tydlig och ger verktyg för att ta in något nytt och aktuellt i denna tid. Trots detta verkar det kristna och lutherska arvet, när man ser till statistiken, i praktiken ha försvagats. Problem förekommer inte enbart i fråga om huvudgudstjänsternas popularitet utan också mer allmänt när det gäller anordnandet av traditionellt sett samlande verksamhet och numera även populariteten för kyrkliga förrättningar vid livets vändpunkter. Ett beskrivande exempel är att så sent som i början av 2000-talet upptogs cirka 90 procent av de födda i den lutherska kyrkans gemenskap genom det heliga dopet, medan andelen under perioden januari–juli 2019 bara var 60,4 procent. Kulturen har förändrats – även om man inte skulle tolka statistiken alldeles så direkt – och det är sannolikt att man i alla fall inte i någon snabb takt kan påverka utvecklingen. Likväl

förekommer det också en vågrörelse, till exempel när man under svåra tider eller i katastrofsituationer söker trygghet i traditioner och även i kyrkan.

Utmaningarna kan inte övervinnas enbart med hjälp av pragmatiska lösningar. Vid andligt sökande och i arbetet med trosfrågor behövs teologiskt och andligt kunnande och kompetens inom själavård: det krävs ett innehåll och inte bara att man erbjuder en upplevelse av gemenskap. Men även inom det sistnämnda finns det aspekter som kunde utvecklas. Den lutherska och den gemensamma kristna traditionen erbjuder verktyg som man på ett kreativt sätt borde kunna tillhandahålla. Att ge bibelundervisning, framhålla kristna teman samt stödja det andliga livet hör fortsättningsvis till det grundläggande arbetet. Arbetsgreppet borde dock vara mer medvetet inriktat på att bygga kontakter än vad det tidigare varit. Både konsoliderande och öppnande arbete behövs. Lutheranerna i Tyskland utvecklade redan på 1980-talet en ”dubbel strategi” som kan utgöra underlag för ett sådant mer strukturerat utvecklingsarbete.³ De frivilliga, som representerar för det allmänna prästadömet, kan här bidra med en ovärderlig insats. Förståelsen av kyrkan utifrån dess andliga grund som en levande gemenskap av tro och kärlek, som är empatiskt intresserad av människorna och som har något eget att ge i sökandet av mening, utgör en god bas. Den ekumeniska attityden ger en utgångspunkt för att hitta enhet i försonad mångfald även lutheraner emellan. Respektfull diskussion innebär inte att sanningen förkastas utan att man ödmjukt letar efter en gemensam röd tråd och arbetar för samma mål.

Som bäst pågår Kyrkostyrelsens projekt ”dop och fadderskap”, som har en central roll när det gäller att förmedla den kristna fostran och traditionen vidare. Utifrån den lutherska dopteologin finns det skäl att i större utsträckning än tidigare fästa uppmärksamhet vid just den kristna fostran och samtidigt stödja livet som kristen. Dopet är ett nådemedel, men vare sig enligt den kristna tron eller inom den lutherska teologin är det avsett att vara en isolerad förrättning av engångskaraktär, där den kristna tron riskerar att hamna i bakgrunden eller på sin höjd bli något som uppmärksammas vid högtidliga stunder. Att lutherska föräldrar väljer att inte döpa sitt barn och överlämnar valet till barnet strider däremot mot den traditionella lutherska och de stora kyrkosamfundens kyrko- och sakramentsuppfattning och tolkningen av vad Jesus avsåg när han sa ”låt barnen komma till mig.” Dopet åskådliggör nåden och förlåtelsen som en gåva. Traditionen med barndop har också visat sig gynna synen på barnets människovärde och även t.ex. ett jämlikt bemötande av människor med funktionshinder.

Inom frikyrkosamfundet har man haft som tradition att lämna dopet till det skede när individen har vuxit upp och nått en tillräcklig kognitiv utvecklingsnivå för att själv fatta sina egna beslut. Detta har ändå inte betytt att barnet har blivit utan kristen fostran. Ett sekulärt valfrihetstänkande kan å sin sida innebära att familjen inte i nämnvärd utsträckning ger barnet någon direkt kristen fostran och att föräldrarna

---

3 Om den förenade evangelisk-lutherska kyrkan i Tyskland VELKD:s dubbla strategi, se t.ex. Rein 2011, 112–148.

inte heller genom sitt eget exempel leder barnet om kontakterna med församlingslivet är knapphändiga. Resultatet är då sannolikt att barnet de facto socialiseras in i en ”icke-religiös” ideologi, och inte erbjuds en reell valmöjlighet att, utifrån sin utvecklingsnivå, rota sig i den religiösa tradition som hans eller hennes förfäder är en del av. Det är bra att notera att trots att dopuppfattningarna skiljer sig åt kan och bör vi ekumeniskt tillsammans tala för den kristna fostrans och dopets betydelse.

Det är också motiverat att inte bara anstränga sig för att göra tjänsterna tekniskt tillgängliga och smidiga, utan att man mer ingående bör sätta ord på och kommunicera dopets budskap och praktiska konsekvenser. Samma sak gäller även i övrigt för innehållet i den kristna tron. Exempelvis i Tyskland och Storbritannien har begreppet apologetik diskuterats mer än hos oss.⁴ En naturvetenskaplig världsbild förenad med en naturalistisk verklighetsuppfattning är för många ett avgörande hinder för att tillägna sig den kristna tron. Diskussionen om nyateism har även hos oss varit relativt livlig och på ett akademiskt plan har det förts en fördjupad dialog mellan naturvetenskaperna och teologin. Det saknas däremot en mer systematisk behandling av vilken slags intellektuella hinder det finns för vår tids människor att tro på kristendomens Gud. Apologetiken handlar egentligen om att förklara och motivera den kristna trons innehåll på ett begripligt sätt. På så sätt ifrågasätts fördomar, felaktiga tolkningar och ensidigheter. Det handlar alltså inte heller om att försvara sig genom att gå till angrepp.

Frågeställningen tar oss också tillbaka till frågan om utformningen av och diskussionen om den kyrkliga teologin, så att vi genom att göra den begriplig kan främja ett engagemang i trons innehåll – och på så vis gå längre än Katekesen. En annan sak är att klä budskapet i ord och klart kommunicera det. Också här verkar en dubbel strategi behövas. En styrka i den kyrkliga teologin i Finland är att utbildningen åtminstone teoretiskt sett har gett färdigheter för kritisk utvärdering och kompetens att söka information ur trovärdiga källor. Detta står inte i strid med ett värnande om den andliga grunden. Numera verkar det dock i allt större utsträckning förekomma inlägg i debatten som tyder på att den vetenskapliga teologin och den lutherska kyrkan med sina anställda har fjärrat sig från varandra. Det har uttryckts oro över att den traditionella kristna och lutherska teologins roll har blivit snävare. Teologie studerande fostras till ”professionella troende”. På så sätt svarar man på synliga samhällsliga utmaningar, men samtidigt väcker det frågor: vilken vägledning får de blivande prästerna med sig för att gestalta och tolka den kyrkliga teologin i en nutidskontext i ljuset av den lutherska och ekumeniska traditionen?

I den internationella debatten har den måttfulla linjen betonat att teologi och religionsvetenskap inte ska ställas mot varandra. Så har också till exempel den brittiska akademien framfört sin oro över att både teologin och religionsvetenskapen hotar att försvinna från brittiska universitet i ett läge då ”de behövs mer än någonsin”. En orsak till detta är framför allt det faktum att antalet intresserade studenter har minskat

---

4 Se dock t.ex. Jouko Ala-Prinkkiläs artikel 2017, 26–30.

dramatiskt. Hos oss har situationen hittills varit unikt bra i ett europeiskt perspektiv, vilket visserligen är glädjande, men man får inte låta sig invaggas i tron att situationen nödvändigtvis fortsätter oförändrad.⁵

När Kyrkans forskningscentral inrättades vid övergången mellan 1960- och 1970-talet diskuterades utmaningarna för den kyrkliga teologin. Denna debatt har fortsatt i olika skepnader. En arbetsgrupp vid forskningscentralen som avgav sitt betänkande 1973 ansåg att kyrklig teologi behövdes inom bibelteologin och generellt inom hermeneutiken. Andra teman var den teologiska grunden för kyrkliga reformer, det teologiska arbetet kyrkorna emellan, sociala frågor, ideologiska strömningar och det kulturella läget i vårt land, kyrkans konfessionella identitet och frågan om den empiriska forskningens karaktär och förutsättningar.⁶

De frågor och teman som då framfördes är fortsättningsvis aktuella, och i fråga om den kyrkliga teologin har det fortsättningsvis inte framförts någon särdeles koordinerad och allmänt vedertagen analys. Man borde även klarlägga den inbördes relationen mellan akademisk och kyrklig teologi samt hur olika former av forskningsdata bättre än tidigare kan utnyttjas i kyrkan samtidigt som man beaktar kyrkans självförståelse som trosgemenskap. Frågeställningen anknyter också till hur man förstår (läromässigt) auktoritet i kyrkan. Exempelvis saknar den utmaning som Gunnar Träskman framkastade fortsättningsvis ett uttömmande svar: ”Vi kunde [...] göra en grundlig genomgång av biskopsmötets, biskoparnas och kyrkomötets roller i lärofrågor.”⁷

Diskussionen kring kyrkans lära har ganska ofta ansetts vara ett bevis på inåtvändhet, men egentligen är den en förutsättning för att möten ska kunna ske. Utan en tillräckligt klar identitet och medvetenhet om utgångspunkterna blir det utåtriktade lätt ett ytligt pysslande eller en assimilering i alla de strömningar som för närvarande råder.⁸ För att utveckla kyrkans närvaro i det offentliga rummet skulle det behövas t.ex. en mer ingående teologisk diskussion, en förmåga att klä budskapet i ord och en operationalisering av vad den så kallade offentliga teologin, det vill säga kyrkans samhällspåverkan utifrån dess egna utgångspunkter, är och kunde vara i en finländsk kontext och som en del av samarbetet mellan kyrkorna.⁹

Det står klart att den lutherska kyrkan måste ha en tillräckligt artikulerad kristen identitet för att den ska kunna fungera och finna en gemensam grund bland en spretig pluralism och polarisering. Den behöver bön och arbete och, som en del av denna

---

5 Jämför t.ex. intervjun med professor Miikka Ruokanen i tidskriften *Kotimaa* 7.3.2019 och [British Academy's oro över att teologin och religionsvetenskapen försvinner från de brittiska universiteten](#).

6 Malkavaara 2011, 76–77.

7 Träskman 1991, 175.

8 I detta avseende kan man kritisera t.ex. Malkavaaras (2011, 130–131) observation. Diskussionen kring kyrkans natur och uppgift kan vara inåtvänd, men behöver inte vara det. I själva verket kan situationen vara den rakt motsatta. Det kan handla om ett ”internt fokus för en tjänst som riktas utåt” (D. Bonhoeffer).

9 Om offentlig teologi, se exempelvis Bedford-Strohm 2018. I Finland påpekade Antti Raunio (2012, 67) redan för flera år sedan att efter dokumentet *Att dela med sig av det goda* (1997) ”[...] vore det redan hög tid för kyrkan att börja förbereda ett uppdaterat ställningstagande om inte annat så för att följa riktlinjerna i sin egen förnyade socialetik”.

process, kunskap och know-how för att agera i enlighet med sitt kall i interkulturella och ekumeniska kontexter och i mötet mellan religioner. Det handlar sist och slutligen om kristendomens mission och framtid, i synnerhet i Europa, men även globalt. Det handlar även om att bevara samhällsfreden och, för att uppnå detta mål, om samarbete med representanter för olika religioner och alla människor som vill gott.

Mitt i de utmaningar de europeiska kyrkorna står inför är det bra att se att vi inte är ensamma och att den kristna trons utsikter globalt sett är goda. Vi har allt mer att lära av varandra. Också lutherdomen växer globalt. Att de traditionella kyrkorna, i synnerhet de protestantiska, förlorar sina positioner i Europa uppmanar till ärlig själv-rannsakan och kreativt tänkande samt till agerande genom bön och arbete. Vi har nu en möjlighet att utveckla en ekumenisk kristen identitet och vårt gemensamma arbete för att med förenade krafter ännu bättre sköta kyrkans uppgift. Det är pedagogiskt förnuftigt att anknyta det man lärt sig till det man redan kan, dvs. för den finländska kristendomens del oftast den lutherska referensramen. Utvecklandet av nya tankar och verksamhetsmodeller främjar också en ökning av de lutherska kyrkornas inbördes interaktion. Vi behöver en gemensam syn, *koinonia*, ett dialogiskt delande mellan de olika kyrkorna och en intern upplevelse av delaktighet inom kyrkan, mellan kyrkorna och i den externa kommunikationen. Detta stärker trons, hoppets och kärlekens horisont, en god och hållbar utveckling samt utsikterna för en barmhärtig nyorientering.

Litteratur

Ala-Prinkkilä, Jouko

2017 Apologetiikka kirkkojen ekumeenisena tehtävänä. – Reseptio 1, 26–30. https://evl.fi/documents/1327140/39531482/Reseptio1_2017+verkkoversio.pdf/289e3a17-2bb8-f282-3321-805eaa0e6d6 (hämtad 18.2.2020).

Bedford-Strohm, Heinrich

2018 Liberation Theology for a Democratic Society. Essays in Public Theology. Ed. by Eva Harasta. Theology in the Public Square 7. Münster: LIT Verlag.

Malkavaara, Mikko

2011 Tutkiva kirkko. Kirkon tutkimuskeskus kirkon tutkimuspolitiikan toteuttajana 1964–2009. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Martikainen, Eeva

1985 Doctrina evangelii. Luterilainen oppikäsitys ja sen tulkinta. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran vuosikirja 143. Helsinki: Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura.

Raunio, Antti

2012 Luterilainen opetus kirkon ja valtion suhteesta. – Reseptio 2, 63–72. https://evl.fi/documents/1327140/39531482/Reseptio+2_2012.pdf/a6713224-151d-ea9f-b27a-7ac35adc3ac9 (hämtad 18.2.2020).

Rein, Matthias

2011 Öffnen und Verdichten – Besser organisieren – Wachsen. Theologische Würdigung und Kritik aktueller Gemeindeaufbaustrategien aus Sicht einer lutherischen Ekklesiologie. – Zum Glauben reizen. Mission und Glaubensvermittlung in der postsäkularen Gesellschaft. Hannover: Lutherisches Verlagshaus. 112–148

Ryökäs, Esko

1992 Vapaus ja ohjattu vapaus: hengellisen ohjauksen järjestelymalleja eri kirkoissa ja kirkkokunnissa. Kirkon tutkimuskeskus, Sarja B Nro 71. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Träskman, Gunnar

1991 Luterilaisessa kirkossamme ilmeneviä auktoriteettiongelmia. Kirkko-oikeudellista pohdiskelua. – Purjeena perinne. Arkkipiispa John Vikströmin 60-vuotisjuhlakirja. Toim. Samuel Salmi Turun arkkihiippakunnan vuosikirja XVI. Turku: Turun arkkihiippakunta.

